

overgedragen aan generaal ter Poorten (voor het leger) en aan vice-admiraal C. E. L. Helfrichs opvolger¹ als commandant-Zeemacht en chef van de marinestaf, schout-bij-nacht J. J. van Staveren (voor de marine), en ter Poorten had op donderdagavond in een telegram aan de lagere commandanten van het Knil doen weten dat zij, zo hij ooit per radio of anderszins bevel zou geven tot het neerleggen van de wapens, er van moesten uitgaan dat zodanig bevel onder dwang was gegeven en dus als van nul en gener waarde moest worden beschouwd. Na die donderdag had van Starckenborgh formeel niets meer te maken met het militaire apparaat – hij had zijn bevelsbevoegdheid verloren. Een oproep van een Japans militair, hoe hoog ook, kon hij in eerste instantie naast zich neerleggen. Bovendien: Imamoera had een wens geuit, meer niet, en van Starckenborgh, hoezeer ook verstoken van het ceremonieel waarmee hij als gouverneur-generaal omgeven was geweest, had een te sterk gevoel van waardigheid dan dat hij een simpele wens van de Japanner zomaar zou inwilligen.

De gouverneur-generaal had uitzonderlijk zware maanden achter de rug. In de Indische archipel was eiland na eiland door de Japanners veroverd. Men had er, niet eens steeds in voldoende mate, vernielingen kunnen aanrichten maar de eenheden van het Knil (het was niet veel meer dan een politieleger) hadden geen successen van betekenis kunnen boeken – soms was dapper gestreden, soms had aan de strijdlust van de troepen veel ontbroken. Op 15 februari was de voor onneembaar gehouden Britse marinebasis Singapore gevallen. Nadien hadden de hoogste Geallieerde oorlogsleiders, van Starckenborgh wist het, Java opgegeven. Schout-bij-nacht Doormans *Combined Striking Force* was in de Javazee ten onder gegaan, de Japanners hadden vrijwel ongehinderd op Java's noordkust kunnen landen en de strijd op het eiland was voor de verdedigers een opeenvolging van nederlagen geworden. Het einde van die strijd, ook dát wist van Starckenborgh, naderde – bij dat einde wenste hij door een rustige en zelfbewuste houding te getuigen van vertrouwen in de toekomst. Zijn geestkracht had niet geleden.

Niet aldus ter Poorten. Hij, de legercommandant, opperbevelhebber ook sinds donderdag 5 maart, was diep gedemoraliseerd. Nog voordat de Japanners op Java waren geland, had hij beseft dat de strijdkrachten waarvoor hij de verantwoordelijkheid droeg, een hopeloze strijd voor de boeg hadden. Hij had in zijn gehele carrière veel belangstelling gehad

¹ In opdracht van de regering had Helfrich op 2 maart Java met een vliegboot van de marine verlaten teneinde zich naar Ceylon (thans: Sri Lanka) te begeven.